

بررسی تأثیر انگیزه تونل زنی، دارایی‌های نامشهود و سودآوری بر قیمت‌گذاری انتقالی

علی خشنود^۱

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۰۵/۰۶ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۳/۰۶/۲۶ عباسعلی حق پرست^۲

رضا ستوده^۳

حبیب پیری^۴

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر انگیزه تونل‌زنی، دارایی‌های نامشهود و سودآوری بر قیمت‌گذاری انتقالی انجام گرفته است. جامعه آماری این پژوهش شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران است و نمونه‌گیری از بین این شرکت‌ها بر اساس روش حذف نظام‌مند انجام گردیده است. بر مبنای این روش نمونه‌گیری و طبق شرایط در نظر گرفته‌شده برای نمونه، حجم نمونه نیز برابر با ۸۴ شرکت می‌باشد. دوره پژوهش، بین سال ۱۳۹۴-۱۴۰۱ و این دوره شامل کلیه شرکت‌هایی است که قبل از سال ۱۳۹۴ در بورس اوراق بهادار پذیرفته‌شده و تا پایان سال ۱۴۰۰ حضور داشته باشند. آزمون‌ها با استفاده از نرم‌افزار Eviews ۱۰ و همچنین نرم‌افزار Stata ۱۴ و بر مبنای تکنیک آماری داده‌های ترکیبی صورت پذیرفته است. نتایج بر اساس مدل رگرسیون تعمیم‌یافته (GLS) حاکی از آن است که متغیر انگیزه تونل‌زنی بر قیمت‌گذاری انتقالی تأثیرگذار می‌باشد. نتایج فرضیه دو نیز نشان داد که متغیر دارایی‌های نامشهود نیز بر قیمت‌گذاری انتقالی تأثیرگذار می‌باشد. در نهایت، متغیر سودآوری بر قیمت‌گذاری انتقالی تأثیرگذار بوده به طوری که با تأیید اثر این متغیرها بر قیمت‌گذاری انتقالی می‌توان در جهت هرچه واقعی‌تر نمودن قیمت محصول و نیز حداکثر کردن ثروت سهامداران دارای منافع فاقد حق کنترل گام‌های مؤثری برداشت.

کلمات کلیدی

انگیزه تونل‌زنی، دارایی‌های نامشهود، سودآوری، قیمت‌گذاری انتقالی

۱- دانشجوی دکتری، گروه حسابداری، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان، ایران. a.khoshnood1395u@gmail.com

۲- استادیار، گروه حسابداری، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان، ایران. (نویسنده مسئول) aa.haghparastt@gmail.com

۳- استادیار، گروه حسابداری، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان، ایران. r.sotudeh@iauzah.ac.ir

۴- استادیار، گروه حسابداری، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان، ایران. Hhpiri1354@gmail.com

بررسی تاثیر انگیزه تونل زنی، دارایی‌های نامشهود و.../خشنود، حق پرست، ستوده و پیری

مقدمه

در دنیای پر رقابت کنونی، با توجه به محدودیت موجود در منابع، مدیریت همه‌جانبه در شرکت، از اهمیت قابل توجهی برخوردار گردیده است. تغییرات مختلف در بازار، از جمله آزادسازی تجارت و سرعت در تغییرات فناوری، مشخصه دنیای کسب‌وکار کنونی است. این وضعیت منجر به افزایش پرسرعت در رقابت در دنیای تجارت گردیده است (پوترا و ریزکیلا^۱، ۲۰۲۲). ماندن در فضایی این‌چنین رقابتی اما مستلزم بهره‌گیری از سیاست‌ها، ابزارها و استفاده از هرگونه توانمندی توسط شرکت‌ها است. در چنین بازاری، شرکت‌ها نیازمند تصمیمات صحیح مدیران هستند که تصمیم‌گیری در خصوص بهای تمام‌شده یکی از این تصمیمات است. این تصمیم‌گیری در شرکت‌هایی که اعضای گروه، خود تولیدکننده بوده و هریک از شرکت‌های فرعی تولیدکننده قطعه‌ای است که بخشی از محصول اصلی و یا مورد نیاز محصول اصلی شرکت است، دوچندان اهمیت پیدا می‌کند. طبق تعریف استفانو و همکاران^۲ (۲۰۲۱) قیمت‌گذاری انتقالی^۳ به معنی تعیین قیمت‌های انتقالی به‌عنوان قیمت خدمات و کالاهای مبادله شده بین بخش‌ها و واحدهای همان شرکت است.

کالاهای، قطعات و خدمات انتقالی از زیر بخش‌ها در جهت تکمیل محصول اصلی حل موضوع دیگری را طلب می‌کند. این موضوع عبارت است از نحوه قیمت‌گذاری قطعات و کالاهایی که از زیر بخش‌ها به برای تکمیل محصول اصلی بکار گرفته می‌شود. سؤال این است قیمت این قطعه یا کالا که بخشی از بهای تمام‌شده محصول اصلی را تشکیل می‌دهد تحت تأثیر چه عواملی تعیین می‌شود. حقیقت این است که امروزه شرکت‌ها در محیط فعالیت‌های تجاری و البته پرقابلیت برای رسیدن به اهداف مالی و غیرمالی خود از قیمت‌گذاری انتقالی استفاده می‌کنند (تلاب، فلی‌یچ و یاسیر^۴، ۲۰۱۷). جدا از اینکه قیمت‌گذاری چه تأثیری بر سود مجموعه شرکت می‌گذارد، دلایل متعددی می‌تواند شرکت‌ها را وادار به تصمیمات قیمت‌گذاری انتقالی نماید. این عوامل می‌تواند منشأ مالی و یا غیرمالی داشته باشد (ساری و همکاران^۵، ۲۰۲۲).

عوامل مالی به‌طور معمول زمانی بروز می‌یابد که شرکت بخواهد سود بالایی از عملیات خود کسب نماید. عوامل مالی به دلیل وجود بار مالیاتی بالا و یا وجود بدهی در شرکت نیز بروز می‌یابد. مدیران دنبال روزه‌ای با استفاده از طرح‌های قیمت‌گذاری انتقالی می‌باشند. باین‌حال، عوامل غیرمالی ریشه آن به تفاوت در منافع مالکان و مدیران شرکت برمی‌گردد. مالک می‌خواهد تا حداکثر سود را کسب کند درحالی‌که مدیر می‌خواهد تا بالاترین بازده را به نفع خود به دست آورد (ساری و همکاران، ۲۰۲۲).

تعدد عوامل اعم از مالی و غیرمالی و اثر آن‌ها بر قیمت‌گذاری انتقالی در پژوهش‌های متعددی دیده می‌شود (برای نمونه در پژوهش‌های پوترا و ریزکیلا (۲۰۲۲)، فیرومانسیاه و یونیدار^۶ (۲۰۲۰)، فدهیلا^۷ (۲۰۱۸)، انج و همکاران^۸ (۲۰۱۸)، خاساناح و ساریارینی^۹ (۲۰۲۰) و غیره). طبق آنچه از نتایج این نوع پژوهش‌ها به‌دست آمده است عواملی نظیر انگیزه تونل‌زنی، دارایی‌های نامشهود، سودآوری، شرایط قرارداد بدهی، مکانیزم پاداش و هزینه‌های مالیاتی را می‌توان به قیمت‌گذاری انتقالی نسبت داد لیکن نتایج به‌دست آمده بسیار ضدونقیض است.

در این بین، دارایی‌های نامشهود دارایی‌هایی هستند که می‌توانند به شرکت‌ها در کسب کیفیت رقابتی و افزایش سودآوری شرکت کمک کنند. دارایی‌های نامشهود یکی از منابع ارزشمند در افزایش رقابت و سود یک شرکت است (لبیدی و گجوسکی^{۱۰}، ۲۰۱۹). در اینجا دارایی‌های نامشهود به دارایی‌های معنوی متعلق به یک شرکت اطلاق می‌شود که یکی از آن‌ها اختراعات، مجوزها و سرقفلی است (کافوروس و همکاران، ۲۰۲۱). حق اختراع، اکتشافات علمی و غیره دارایی نامشهودی‌اند که به دلیل منحصربه‌فرد بودن می‌توان آن را به لحاظ رقم آزادانه اندازه‌گیری کرد و به ارزش خالص دارایی اضافه کرد تا ارزش تجاری به دست آید. تعبیر این موضوع آن است که دارایی شرکت‌های فرعی به نسبت سهم شرکت اصلی در فرآیند تلفیق با یکدیگر جمع می‌شوند. بخشی از این دارایی‌ها دارایی‌های نامشهود شرکت‌های فرعی است که در خصوص اندازه‌گیری بهای آن‌ها جهت درج در صورت‌های مالی "شرکت اصلی" تصمیم‌گیرنده است. شرکت اصلی می‌تواند در راستای افزایش ارزش دارایی‌های تلفیقی رقم این‌گونه دارایی‌ها را به‌دلخواه تعیین و ثبت نماید. یا در موقع انتقال آن، شرکت اصلی باهدف افزایش ارزش دارایی‌های نامشهود خود، رقم انتقالی دارایی نامشهود فرعی را به نفع خود تعیین نماید. نتایج پژوهش‌ها در خصوص تأثیر دارایی‌های نامشهود بر قیمت‌گذاری انتقالی نیز متفاوت است. برای مثال، فیرومانسیاه و یونیدار (۲۰۲۰) و فدهیلا (۲۰۱۸) دریافتند که اثر دارایی‌های نامشهود بر قیمت‌گذاری انتقالی مثبت می‌باشد. در همین حال، انج و همکاران (۲۰۱۸) و خاساناح و ساریارینی (۲۰۲۰) دریافتند که دارایی‌های نامشهود اثر منفی بر قیمت‌گذاری انتقالی دارند. در مقابل آنیسیاه^{۱۱} (۲۰۱۸) عنوان نمود که دارایی‌های نامشهود هیچ اثری بر قیمت‌گذاری انتقالی ندارند.

در خصوص انگیزه تونل‌زنی^{۱۲} نیز نتایج ضدونقیض است. در تحقیق انجام‌گرفته در رابطه با اثر انگیزه‌های تونل‌زنی بر قیمت‌گذاری انتقالی توسط رات ناساری و همکاران (۲۰۲۱) نتایج نشان داد که انگیزه‌های تونل‌زنی اثر مثبتی بر قیمت‌گذاری انتقالی دارد. این بدان معنی است که به دلیل قیمت‌گذاری انتقالی شرکت‌ها می‌توانند به نفع سهامداران کنترل‌کننده، منافع سهامداران کنترل‌شونده

بررسی تاثیر انگیزه تونل زنی، دارایی‌های نامشهود و.../خشنود، حق پرست، ستوده و پیری

را از طریق معاملات متعدد تحت تأثیر قرار دهند. نتیجه تحقیق ساراسواتی^{۱۳} (۲۰۲۲) که باهدف تحلیل اثر مالیات و انگیزه تونل زنی بر قیمت‌گذاری انتقالی با توجه به نقش تعدیل‌کننده حاکمیت شرکتی خوب انجام گردیده است، نتیجه‌ای برعکس پژوهش رات ناساری و همکاران (۲۰۲۱) را نشان می‌دهد. نتایج به‌دست‌آمده، انگیزه تونل‌زنی اثری بر تصمیمات قیمت‌گذاری انتقالی نداشته است.

در خصوص عوامل دیگر نیز نتایج حکایت از ضدونقیض بودن تأثیر عوامل مختلف بر قیمت‌گذاری انتقالی است. برای نمونه پژوهش انجام‌شده توسط کهیادی و نویاری^{۱۴} (۲۰۱۸) که بیان می‌کند سودآوری تأثیر مثبتی بر عمل شرکت‌ها در انجام قیمت‌گذاری انتقالی دارد.

با توجه به مطالب و نتایج پژوهش‌های ذکرشده و کسب نتایجی این‌چنین متناقض، انجام بررسی و پژوهش در خصوص عواملی همچون انگیزه تونل زنی، دارایی‌های نامشهود و سودآوری و تأثیر آن بر قیمت‌گذاری انتقالی هدف پژوهش حاضر قرار گرفته است. از طرف دیگر با بررسی در تحقیقات انجام‌گرفته در محیط اقتصادی ایران، مشخص گردید که مطالعات منسجمی در راستای پژوهش مدنظر صورت نپذیرفته است، از این‌رو خلأ مطالعه در خصوص این موضوع به چشم می‌خورد. لذا مساله حل‌نشده‌ای که پژوهش حاضر درصدد حل آن است بررسی تأثیر انگیزه تونل‌زنی، دارایی‌های نامشهود و سودآوری بر قیمت‌گذاری انتقالی است.

در راستای انجام پژوهشی در این باب، هدف این پژوهش آن است که با بررسی تأثیر انگیزه تونل زنی، دارایی‌های نامشهود و سودآوری بر قیمت‌گذاری انتقالی در محیط اقتصادی ایران چشم‌انداز جدیدی را به موضوع قیمت‌گذاری انتقالی در شرکت‌ها بگشاید و تلاش کند آثار این عوامل بر قیمت‌گذاری انتقالی را در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران ارزیابی نماید. شناخت و آگاهی از این عوامل، گامی در جهت شفافیت اطلاعات و کارایی بازار سرمایه، تخصیص بهینه منابع، هرچه شفاف‌تر شدن بهای تمام‌شده محصول و توسعه اقتصادی شرکت‌ها و کل بازار سرمایه خواهد بود.

باتوجه به اینکه هدف پژوهش حاضر بررسی تأثیر انگیزه تونل‌زنی، دارایی‌های نامشهود و سودآوری بر قیمت‌گذاری انتقالی لذا اهمیت و ضرورت پژوهش از دو بعد نظری و عملی قابل تبیین می‌باشد.

از بعد نظری "قیمت‌گذاری انتقالی" یکی از مباحث روز حسابداری مدیریت است که امروزه از آن به‌عنوان یک مزیت رقابتی مؤثر نام‌برده می‌شود. بورکوسکی (۲۰۱۹) قیمت‌گذاری انتقالی را استراتژی مالیاتی و ابزاری مدیریتی می‌داند که شرکت‌ها برای حداکثر کردن منافع و حداقل کردن تعهدات مالیاتی که یک شرکت فرعی یا شرکت وابسته دارند، از آن استفاده می‌کنند. اهمیت پژوهش از بعد نظری در آن است که قیمت‌گذاری انتقالی یک ابزار قوی در دست شرکت‌هایی است که به‌طور غیرمتمرکز اداره

می‌شوند و به اندازه کافی به مدیران واحدها استقلال و قدرت تصمیم‌گیری اعطاشده است. در سازمان‌های غیرمتمرکز بیشتر قدرت تصمیم‌گیری در دست مدیران واحدهای فرعی است که در چنین حالتی در سیستم کنترل مدیریت برای هماهنگ کردن اقدامات واحدهای فرعی و ارزیابی عملکرد آن‌ها از قیمت‌های انتقالی استفاده می‌شود. قیمت‌گذاری انتقالی می‌تواند بی‌نظمی در تصمیم‌گیری و گره خوردن وظایف را که با فرض سازمان‌های متمرکز وجود خواهد داشت را کاهش داده و در نتیجه بر کارایی سرمایه‌گذاری شرکت‌ها مؤثر باشند. مدیریت می‌تواند با اتخاذ سیاست‌های مناسب و تفویض اختیار به زیردستان و دادن استقلال به آن‌ها، هدف اصلی شرکت که همان حداکثر کردن سود شرکت و در نهایت حداکثر کردن ثروت سهامداران است را تحقق بخشد.

از بعد عملی اما مسئله مهم در قیمت‌گذاری انتقالی، می‌تواند اهداف مالیاتی باشد. شرکت‌ها برای انتقال سود از طریق معاملات درون‌گروهی با کنترل قیمت‌گذاری انتقالی که دارای انعطاف‌پذیری بالاتری برای این کار هست، انگیزه بیشتری برای انتقال سود برای اهداف مالیاتی دارند. بحث در این زمینه را این‌گونه می‌توان توضیح داد که شرکت‌هایی هستند که شعبه یا واحد یا شرکت‌های مستقلی برای تأمین قطعات خود در مناطق دارای مزیت مالیاتی مثل مناطق آزاد تجاری صنعتی تأسیس نموده‌اند. در زمان وجود معافیت مالیاتی برای شرکت، تصمیم در خصوص قیمت کالا یا قطعه مبادله شده از اهمیت دوچندان برخوردار می‌شود. بدین‌صورت که عطش شرکت برای تعیین قیمت کالا یا قطعه انتقالی به کمترین میزان ممکن و با استفاده از روش‌های قیمت‌گذاری انتقالی افزایش می‌یابد. هنگامی که قیمت به کمترین مبلغ تعیین شد بهای تمام‌شده کالای فروش رفته به کمترین میزان می‌رسد و چون سود تفاوت فروش و بهای تمام‌شده کالای فروش رفته است لذا سود افزایش‌یافته و با فرض تلفیق آن با سود کل مجموعه شرکت، سود کلی شرکت افزایش می‌یابد.

پیشینه پژوهش

ترمیدی، فدجاری و آکتیریس^{۱۵} (۲۰۲۳) در پژوهشی به بررسی سیاست مالیاتی شرکت: اثر انگیزه تونل زنی، شرایط قرارداد بدهی و قیمت‌گذاری انتقالی پرداختند. طبق نظر آنان قیمت‌گذاری انتقالی یکی از سیاست‌های شرکت برای حداقل سازی بار مالیاتی در نظر گرفته شده است. هدف این پژوهش تحلیل نقش قیمت‌گذاری انتقالی در تأثیر انگیزه‌های تونل‌زنی و شرایط قرارداد بدهی بر سیاست مالیاتی شرکت است. شرکت‌های تولیدی پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار اندونزی جامعه آماری این پژوهش را تشکیل داده و نمونه پژوهش شامل ۳۹۸ داده ترکیبی با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند به‌دست‌آمده است. با استفاده از نرم‌افزار استاتاستاتیک نتایج تجزیه و تحلیل نشان داده است که

بررسی تاثیر انگیزه تونل زنی، دارایی‌های نامشهود و.../خشنود، حق پرست، ستوده و پیری

انگیزه‌های تونل زنی در فعالیت‌های قیمت‌گذاری انتقالی مورد استفاده قرار می‌گیرند در حالی که شرایط قرارداد بدهی و قیمت‌گذاری انتقالی در مدیریت سیاست‌های مالیاتی مورد استفاده قرار می‌گیرند.

ابایدیلا^{۱۶} (۲۰۲۳) پژوهشی باهدف تعیین تأثیر سودآوری و مالیات بر قیمت‌گذاری انتقالی با توجه به نقش تونل زنی به‌عنوان یک متغیر تعدیل‌کننده انجام داد. این مطالعه از داده‌های ثانویه استفاده کرده و جامعه آماری شرکت‌های تولیدی فهرست شده در بورس اندونزی در سال‌های ۲۰۱۹-۲۰۲۲ بوده است. انتخاب نمونه با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند که منجر به انتخاب ۴۰ نمونه شد. در این پژوهش از تحلیل رگرسیون خطی با نرم‌افزار SPSS استفاده شد. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که تونل زنی به‌عنوان متغیر میانجی اثر سودآوری و مالیات را بر قیمت‌گذاری انتقالی تعدیل می‌کند.

پوترا و ریزکیلا^{۱۷} (۲۰۲۲) در پژوهشی به بررسی اثر انگیزه تونل زنی، دارایی‌های نامشهود و سودآوری بر قیمت‌گذاری انتقالی با توجه به نقش تعدیل‌کننده اجتناب مالیاتی پرداختند انجام گردیده است. جامعه آماری شرکت‌های زیر بخش صنعت غذا و نوشیدنی در بورس سهام اندونزی بوده است. نمونه شامل ۱۰ شرکت در صنعت مواد غذایی و نوشیدنی برای دوره ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۰ بوده است. نتایج نشان داد که انگیزه تونل زنی بر قیمت‌گذاری انتقالی تأثیرگذار است. دارایی‌های نامشهود اثری بر قیمت‌گذاری انتقالی ندارند و سودآوری بر قیمت‌گذاری انتقالی اثرگذار است. همچنین اجتناب مالیاتی بر قیمت‌گذاری انتقالی اثرگذار نیست. در ادامه نتایج نشان داد که اجتناب مالیاتی قادر به تعدیل اثر انگیزه‌های تونل زنی، دارایی‌های نامشهود و سودآوری بر قیمت‌گذاری انتقالی نیست.

پوترا و ریزکیلا (۲۰۲۲) اثر مکانیزم پاداش‌دهی و حاکمیت شرکتی خوب بر قیمت‌گذاری انتقالی با توجه به نقش تعدیل‌گر اجتناب مالیاتی را مورد بررسی قرار دادند. هدف این بررسی جمع‌آوری شواهد تجربی در ارتباط با اثر مکانیزم پاداش‌دهی و حاکمیت شرکتی خوب بر قیمت‌گذاری انتقالی با توجه به نقش تعدیلگر اجتناب مالیاتی در صنعت مواد غذایی و آشامیدنی است. مورد مطالعه شامل ۱۰ شرکت منتخب و صنعت مواد غذایی و آشامیدنی پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار اندونزی می‌باشد. نتایج نشان داد که مکانیزم پاداش‌دهی، مالکیت نهادی، کمیته حسابرسی و اجتناب مالیاتی اثری بر قیمت‌گذاری انتقالی ندارند در حالی که وکیل مستقل بر قیمت‌گذاری انتقالی تأثیرگذار است. یافته‌های دیگر تحقیق نشان داد که متغیر اجتناب مالیاتی نمی‌تواند اثر مکانیزم پاداش هیئت‌مدیره، کمیسیون‌های مستقل و کمیته حسابرسی بر قیمت‌گذاری انتقالی را تعدیل نماید. در حالی که متغیر اجتناب مالیاتی می‌تواند اثر مالکیت نهادی بر قیمت‌گذاری انتقالی را تعدیل نماید.

ساری و همکاران (۲۰۲۲) در پژوهشی با عنوان عوامل تعیین کننده قیمت گذاری انتقالی در شرکت های چندملیتی در اندونزی با توجه به نقش تعدیل کننده هزینه های مالیاتی پرداخته اند. رویکرد پژوهش استفاده از داده های کمی از نوع پنل دیتا و با استفاده از رگرسیون چندخطی می باشد. این داده ها از ۲۳ شرکت تولیدی چندملیتی در بورس اوراق بهادار اندونزی طی دوره ۲۰۱۷ تا ۲۰۱۹ به دست آمده است. بر اساس نتایج به دست آمده، تنها متغیر شرایط بدهی به طور با اهمیتی بر عمل قیمت گذاری انتقالی تأثیر مثبت می گذارد. در مقابل متغیرهای دارایی نامشهود و مکانیزم پاداش بر روی قیمت گذاری انتقالی بی اهمیت تشخیص داده شدند. به اضافه اینکه هزینه های مالیات نمی تواند اثر دارایی های نامشهود بر تصمیمات قیمت گذاری انتقالی را کاهش دهد. علاوه بر آن، مکانیزم پاداش ممکن است به طور منفی تصمیمات قیمت گذاری انتقالی را با توجه به نقش هزینه های مالیاتی تضعیف نماید.

ساراسواتی^{۱۸} (۲۰۲۱) در پژوهشی به بررسی عوامل تعیین کننده تصمیمات قیمت گذاری انتقالی در شرکت های معدنی در بورس اندونزی پرداختند. این تحقیق باهدف تحلیل اثر مالیات و انگیزه تونل زنی بر قیمت گذاری انتقالی با توجه به نقش تعدیل کننده حاکمیت شرکتی خوب انجام گردیده است. دوره تحقیق از سال ۲۰۱۴ تا ۲۰۱۸ و تمرکز آن بر داده های شرکت های پذیرفته شده در بورس سهام اندونزی بوده است. نمونه با استفاده از تکنیک نمونه گیری هدفمند تعیین گردیده است. نمونه شامل ۹۰ داده شده مشاهده بوده که توسط تکنیک رگرسیون لجستیک و تحلیل رگرسیون جزئی با کمک نرم افزار 20 spss تجزیه و تحلیل گردیده است. نتایج نشان داد که مالیات دارای اثر مثبت بر تصمیمات قیمت گذاری انتقالی بوده است. از طرفی طبق نتایج به دست آمده، انگیزه تونل زنی اثری بر تصمیمات قیمت گذاری انتقالی نداشته است. این یافته ها نشان داد که حاکمیت شرکتی خوب به عنوان تعدیل گر اثر مالیات بر قیمت گذاری انتقالی را تعدیل می کند لیکن حاکمیت شرکتی به عنوان تعدیل گر اثر انگیزه تونل زنی بر تصمیم قیمت گذاری انتقالی را تعدیل نمی کند.

رونان و همکاران (۲۰۱۹) به بررسی رابطه اجتناب مالیاتی و شدت قیمت گذاری انتقالی در شرکت های دارای فهرست عمومی فرانسه در CAC-40 پرداختند. این مطالعه به بررسی تأثیر دارایی های نامشهود، اندازه شرکت، نرخ مالیات مؤثر و اهرم بر شدت قیمت گذاری انتقال می پردازد. نتایج نشان می دهد که اندازه و اهرم شرکت با قیمت گذاری انتقال به صورت مثبت رابطه دارد، در حالی که دارایی های نامشهود و نرخ مالیات مؤثر با شدت قیمت گذاری انتقال به صورت منفی رابطه دارد.

آمیدو و همکاران (۲۰۱۹) به بررسی رابطه قیمت گذاری انتقالی و مدیریت سود با اجتناب مالیات شرکت های کشور غنا پرداختند. نتایج نشان می دهد که تقریباً همه شرکت های نمونه در طی دوره مطالعه

بررسی تاثیر انگیزه تونل زنی، دارایی‌های نامشهود و.../خشنود، حق پرست، ستوده و پیری

به‌نوعی به قیمت‌گذاری انتقالی و مدیریت سود برای اجتناب مالیات پرداخته‌اند. شواهدی وجود دارد که نشان می‌دهد شرکت‌های چندملیتی غیرمالی سودبیشتری را نسبت به شرکت‌های مالی دست‌کاری می‌کنند در حالی که شرکت‌های مالی نیز نسبت به بنگاه‌های غیرمالی قیمت‌گذاری انتقالی بیشتری انجام می‌دهند.

نجف زاده (۱۳۹۹) در پژوهشی به بررسی رابطه قیمت‌گذاری انتقالی و مدیریت سود با اجتناب مالیاتی شرکت با تأکید بر نقش هیئت‌مدیره پرداخته است. طبق مبانی نظری، اجتناب مالیاتی تلاش در جهت کاهش مالیات‌های پرداختی است. در واقع اجتناب از مالیات، نوعی استفاده از خلأهای قانونی در قوانین مالیاتی در جهت کاهش مالیات است. لذا توجه به عواملی همچون مدیریت سود و ویژگی‌های هیئت‌مدیره در راستای اجتناب از مالیات باید مورد توجه قرار گیرد. بر این اساس هدف اصلی این پژوهش بررسی رابطه قیمت‌گذاری انتقالی و مدیریت سود با اجتناب مالیاتی شرکت با تأکید بر نقش هیئت‌مدیره در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد. این پژوهش از نوع کاربردی و از لحاظ رویکرد انجام پژوهش از نوع نیمه تجربی و از لحاظ روش شناخت از نوع توصیفی-همبستگی می‌باشد. جامعه آماری این پژوهش شامل شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران و برای دوره زمانی ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۷ بود. تعداد نمونه مورد مطالعه ۱۲۹ شرکت تعیین شد. به‌منظور تجزیه و تحلیل آزمون فرضیه‌ها از تحلیل رگرسیون و همبستگی استفاده گردید و در این راستا به‌منظور محاسبات آماری از نرم‌افزار EVIEWS استفاده شد. نتایج پژوهش نشان داد که بین قیمت‌گذاری انتقالی و مدیریت سود با اجتناب مالیاتی شرکت رابطه وجود دارد. از طرف دیگر نیز اندازه هیئت‌مدیره رابطه بین قیمت‌گذاری انتقالی و مدیریت سود با اجتناب مالیاتی شرکت را تعدیل می‌کند؛ اما از طرف دیگر نیز استقلال هیئت‌مدیره رابطه بین قیمت‌گذاری انتقالی و مدیریت سود با اجتناب مالیاتی شرکت را تعدیل می‌کند.

عالی زاده و همکاران (۱۳۹۸) به بررسی تأثیر انگیزه و ویژگی هیئت‌مدیره بر اجتناب مالیاتی شرکت‌های تولیدی شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های پژوهش نشان می‌دهد تأثیر توانایی و انگیزه مدیریت، تأثیر مثبت معناداری بر اجتناب مالیاتی در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران دارد. همچنین یافته‌ها نشان‌دهنده تأثیر غیرمستقیم اندازه شرکت و اهرم مالی بر اجتناب مالیاتی است.

فخاری و طهماسبی (۱۳۹۷) به بررسی تأثیر اجتناب مالیاتی بر مدیریت سود شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. این پژوهش با محاسبه اجتناب مالیاتی از طریق تفاوت سود حسابداری و سود مشمول مالیات و همچنین مدیریت سود تعهدی از طریق مدل کازنیک به

بررسی تأثیر اجتناب مالیاتی بر مدیریت سود می‌پردازد. یافته‌ها نشان می‌دهد که اجتناب مالیاتی تأثیری مثبت و معناداری بر مدیریت سود شرکت‌های بورسی دارد.

عرب مازار و همکاران (۱۳۹۳) به بررسی رویکرد مالیاتی به قیمت‌گذاری انتقالی و بررسی آن در ایران پرداختند. در این پژوهش ابتدا قیمت‌گذاری انتقالی از ابعاد گوناگون تبیین و سپس مسائل مختلف مالیاتی مرتبط با آن در کشور ایران مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد هر چند در متن صریح قوانین و مقررات مالیاتی ایران، به‌طور مستقیم به مسئله قیمت‌گذاری انتقالی اشاره‌ای نشده است اما با استناد به مفاد برخی از بخشنامه‌های مالیاتی و مفاهیم لحاظ شده در آن‌ها، می‌توان با اعمال اصل معاملات مستقل تا حدودی از فرار یا اجتناب مالیاتی ناشی از آن جلوگیری کرد.

فرضیه‌های پژوهش

فرضیه اول: انگیزه تونل زنی بر قیمت‌گذاری انتقالی اثرگذار است.

فرضیه دوم: دارایی‌های نامشهود بر قیمت‌گذاری انتقالی اثرگذار است.

فرضیه سوم: سودآوری بر قیمت‌گذاری انتقالی اثرگذار است.

روش پژوهش

پژوهش حاضر تأثیرپذیری یا تأثیرگذاری میان متغیرها را بر اساس تعیین میزان هماهنگی تغییرات متغیرها تحلیل می‌کند بنابراین یک پژوهش همبستگی بشمار می‌رود (سرمد و همکاران، ۱۳۸۶). استفاده از دو روش استدلال قیاسی و استقرایی از ویژگی‌های بارز پژوهش‌های علمی است. در یک پژوهش علمی، قیاس و استقرا در کنار هم مورد استفاده قرار می‌گیرد لذا روش مورد استفاده در این پژوهش نیز قیاسی - استقرایی می‌باشد.

ابزار گردآوری اطلاعات و داده‌های پژوهش

اطلاعات مورد نیاز برای انجام پژوهش شامل "مبانی نظری" و نیز "داده‌های پژوهش" است. با توجه به ماهیت پژوهش حاضر از دو روش میدانی (اسناد کاوی) و کتابخانه‌ای استفاده گردید. مبانی نظری در کل با روش کتابخانه‌ای گردآوری می‌گردد. بدین صورت که با مراجعه به کتابخانه‌ها و مراکز نگهداری پژوهش‌ها و از طریق مطالعه رساله‌ها و پایان‌نامه‌های دانشگاهی داخلی و خارجی و همچنین کتب و مقالات به صورت حضوری و مراجعه به سایت‌های علمی و پژوهشی جمع‌آوری می‌گردد. این روش برای انجام مطالعات مقدماتی مربوط به پیشینه و تدوین چارچوب نظری پژوهش بکار می‌رود.

بررسی تاثیر انگیزه تونل زنی، دارایی‌های نامشهود و.../خشنود، حق پرست، ستوده و پیری

برای جمع‌آوری داده‌های مربوط به فرضیات پژوهش از روش میدانی استفاده گردید. روش گردآوری داده‌های پژوهش جستجو در اطلاعات مالی شرکت‌هاست که به آن اسناد کاوی نیز گفته می‌شود. به عبارتی در بخش آزمون فرضیه‌ها از روش اسناد کاوی صورت‌های مالی استفاده گردید. جهت گردآوری داده‌های پژوهش ابتدا فهرست شرکت‌ها تا سال ۱۴۰۱ از بورس اوراق بهادار اخذ گردید. سپس مجموعه صورت‌های مالی حسابرسی شده شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس طی سال‌های ۱۳۹۴-۱۴۰۱ از سازمان بورس اوراق بهادار یا از طریق نرم‌افزارهای نگهداری داده‌های مالی مثل ره‌آورد نوین در قالب خروجی نرم‌افزار اکسل اخذ و نسبت به جمع‌آوری اطلاعات مختلف مورد نیاز از آن‌ها اقدام گردید.

روش‌ها و ابزار تجزیه و تحلیل داده‌ها

پس از گردآوری داده‌های مربوط به متغیرها، با کمک نرم‌افزار اکسل مرتب‌سازی و آماده‌سازی اولیه داده‌ها انجام گردید. در ادامه، داده‌ها با کمک نرم‌افزار ای‌وی‌بوز^{۱۰} و استاتا^{۱۴} بررسی، تحلیل و سپس با کمک آزمون فرض آماری نسبت به آزمون فرضیه‌ها اقدام گردید و در نهایت پس از آزمون همه فرضیه‌ها یک نتیجه‌گیری کلی به دست آمد.

جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری شامل تمامی شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران است. به علت گستردگی حجم جامعه‌ی آماری و دشواری‌های خاص حاصل از آن و همچنین وجود برخی ناهماهنگی‌ها میان اعضای جامعه در ارتباط با داده‌های مورد نیاز پژوهش، شرایط زیر برای انتخاب نمونه‌ی آماری قرار داده‌شده و نمونه‌ی آماری پژوهش به روش حذف نظام‌مند انتخاب شد:

نمونه آماری این تحقیق، کلیه شرکت‌هایی هستند که قبل از سال ۱۳۹۴ در بورس اوراق بهادار پذیرفته‌شده تا پایان سال ۱۴۰۰ (ابتدای ۱۴۰۱) حضور داشته و از ویژگی‌های زیر، به‌طور هم‌زمان برخوردار باشند:

الف) از آنجاکه قیمت‌گذاری انتقالی با فرض خرید محصول از شرکت‌های عضو گروه موضوعیت می‌یابد لذا در بین شرکت‌های تولیدی، شرکت‌هایی که صورت‌های مالی تلفیقی تهیه می‌نمایند کاندید انتخاب نمونه انتخاب می‌باشند. برخی از اطلاعات مربوط به شرکت‌های تلفیق شونده از جمله معاملات با اشخاص وابسته در صورت‌های مالی تلفیق کننده موجود می‌باشد و لذا از طریق یادداشت‌های توضیحی اطلاعات مربوط به معاملات گروه در یادداشت‌هایی مانند یادداشت اشخاص وابسته قابل دسترس خواهد بود.

فصلنامه مهندسی مالی و مدیریت اوراق بهادار / دوره ۱۵ / شماره ۶۰ / پائیز ۱۴۰۳

ب) به دلیل ماهیت و طبقه‌بندی متفاوت اقلام صورت‌های مالی شرکت‌های سرمایه‌گذاری و واسطه‌گری مالی در مقایسه با شرکت‌های تولیدی، شرکت‌های سرمایه‌گذاری شرکت‌های بیمه، بانک‌ها و مؤسسات تأمین مالی در این پژوهش مورد بررسی قرار نمی‌گیرند.

ج) به دلیل لزوم محاسبه متغیرهای تحقیق و انجام آزمون فرضیه‌ها در مورد هر شرکت، اطلاعات مورد نیاز در ارتباط با شرکت‌ها در دسترس باشد (عدم دسترسی به علت بازه زمانی).

د) شرکت‌های عضو نمونه تولیدی باشند.

ه) پایان سال مالی شرکت مربوطه ۲۹ اسفند هر سال باشد.

با مراجعه به فهرست شرکت‌ها در بورس و در نظر گرفتن این نکته که در صنایعی مثل صنعت خودرو قطعات از زیرمجموعه تأمین می‌گردد و بر روی آن‌ها قیمت‌گذاری انتقالی رخ می‌دهد لذا با در نظر گرفتن این شرایط، نمونه پژوهش شامل ۸۴ شرکت تولیدی بوده که حائز شرایط انتخاب می‌باشند.

مدل رگرسیونی و متغیرهای پژوهش

مدل پژوهش، مدل تعدیل‌یافته حاصل از پژوهش ترمیدی، فدجاری و آکتیس (۲۰۲۳) گرفته‌شده که به شرح زیر برای آزمون فرضیه پژوهش بکار رفته است:

transfer pricing_{i,t}

$$= \alpha + \beta_1 \text{ tunneling}_{i,t} + \beta_2 \text{ intangible}_{i,t} + \beta_3 \text{ profitability}_{i,t} + \beta_4 \text{ size}_{i,t} + \beta_5 \text{ lev}_{i,t} + \beta_6 \text{ MTB}_{i,t} + \varepsilon$$

متغیر وابسته: قیمت‌گذاری انتقالی: transfer pricing

قیمت‌گذاری انتقالی در پژوهش حاضر با استفاده از معاملات اشخاص وابسته موجود در یادداشت اشخاص وابسته صورت‌های مالی بر اساس شاخص پیشنهادی گینتینگ و همکاران (۲۰۲۰) به صورت زیر اندازه‌گیری می‌شود:

$$\text{RPT} = \frac{\text{Receivable from Related Party Transactions}}{\text{Total Company Receivables}} \times 100$$

RPT: Related Party Transactions: نسبت دریافتی‌های حاصل از معاملات اشخاص وابسته که از طریق تقسیم دریافتی‌های حاصل از معاملات با اشخاص وابسته بر کل دریافتی‌های شرکت به دست می‌آید. این متغیر از بخش یادداشت اشخاص وابسته به دست می‌آید.

Receivable from Related Party Transactions: دریافتی‌های حاصل از معاملات با اشخاص وابسته

Total Company Receivables: کل دریافتی‌های شرکت

بررسی تاثیر انگیزه تونل زنی، دارایی‌های نامشهود و.../خشنود، حق پرست، ستوده و پیری

متغیرهای مستقل

متغیرهای مستقلی که اثر آن‌ها به‌طور جداگانه بر متغیر وابسته قیمت‌گذاری انتقالی آزمون می‌گردد عبارت‌اند از:

- متغیر مستقل: انگیزه تونل زنی tunneling
- متغیر مستقل: دارایی‌های نامشهود intangible
- متغیر مستقل: سودآوری profitability

متغیر مستقل: انگیزه تونل زنی tunneling

انگیزه تونل زنی را می‌توان رفتاری در عمل انتقال دارایی‌ها و سود حاصل از شرکت توسط سهامداران اکثریت دانست که بیشتر برای رفع نیازهای خود استفاده می‌شود، اما به هزینه و ضرر اقلیت سهامداران انجام می‌گیرد (سوریارینی و همکاران^{۲۱}، ۲۰۲۰). طبق شاخص پوترا و ریزکیلا (۲۰۲۲) انگیزه تونل زنی به‌صورت زیر اندازه‌گیری می‌شود:

$$TI = \frac{\text{Receivable from Related Parties}}{\text{Total Assets}}$$

TI: Tunneling Incentives: نسبت دریافتی‌های حاصل از معاملات اشخاص وابسته به کل دارایی‌ها

Receivable from Related Parties: دریافتی‌های حاصل از معاملات با اشخاص وابسته

Total Assets: کل دارایی‌های شرکت

متغیر مستقل: دارایی‌های نامشهود intangible

تحقیق انجام‌شده توسط ونی و کارولین^{۲۲} (۲۰۲۰) بیان می‌کند که دارایی نامشهود تأثیر مثبتی بر قیمت‌گذاری انتقالی دارد. به این معنی که هر چه دارایی‌های نامشهود بزرگ‌تر باشد، تمایل شرکت به قیمت‌گذاری انتقالی بیشتر می‌شود.

اندازه‌گیری متغیر دارایی نامشهود: با توجه به پژوهش ونی و کارولین (۲۰۲۰) در این پژوهش نحوه اندازه‌گیری متغیر دارایی نامشهود، مبلغ دارایی نامشهود به کل دارایی‌ها می‌باشد.

متغیر مستقل: سودآوری profitability

روش‌های تعیین قیمت‌های انتقالی متأثر از میزان سودآوری شرکت و اثر قیمت انتقالی بر سود شرکت است. هنگامی که شرکت اصلی یا مادر، تصمیم به افزایش سود خود دارد قیمت انتقالی را با توجه به قدرت اثرگذاری خود بر شرکت فرعی رقم کمی تعیین می‌کند. همان‌طور پوترا و ریزکیلا

فصلنامه مهندسی مالی و مدیریت اوراق بهادار / دوره ۱۵ / شماره ۶۰ / پائیز ۱۴۰۳

(۲۰۲۲) نیز عنوان می‌کنند سودآوری شاخصی از توافقات عملکردی است که توسط مدیریت برای مدیریت دارایی‌های شرکت انجام می‌شود به عبارتی ساده سودآوری را می‌توان به‌عنوان توانایی یک شرکت برای کسب سود در یک دوره زمانی معین تعبیر کرد (جنیدی و جونیارتی^{۳۳}، ۲۰۲۰). میزان سودآوری هرچه بیشتر در شرکت، می‌تواند عملکرد شرکت و توانایی کسب سود بیشتر را توجیه نموده و بهبود ببخشد. قیمت‌گذاری انتقالی می‌تواند تحت تأثیر سودآوری شرکت تغییر نماید. برای اندازه‌گیری سودآوری در این پژوهش از شاخص سودآوری طبق پژوهش جنیدی و جونیارتی (۲۰۲۰) استفاده گردیده است که عبارت است از تقسیم سود خالص (پس از کسر مالیات) به کل دارایی‌ها.

متغیرهای کنترلی

به تبعیت از پژوهش‌های داخلی از جمله سجادی (۱۴۰۲)، واثق‌آباد شاپوری، ناظمی و نمازی (۱۴۰۰) و سجادی و پورحیدری (۱۳۹۶) متغیرهای کنترلی زیر در مدل استفاده گردیده است:

Size: اندازه شرکت: جهت محاسبه اندازه شرکت از لگاریتم طبیعی کل دارایی‌ها استفاده گردید.

Lev: اهرم مالی: اهرم مالی شرکت از تقسیم کل بدهی‌ها به جمع کل دارایی‌ها به دست می‌آید.

MTB: ارزش بازار به ارزش دفتری: از نسبت ارزش بازار شرکت به ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام به دست می‌آید.

یافته‌ها

اولین مرحله در تحلیل داده‌ها بیان ویژگی‌های کلی داده‌های مربوط به متغیرهای پژوهش از لحاظ میانگین، انحراف معیار، کمترین و بیشترین است که در جدول شماره ۱ ارائه گردیده است.

جدول ۱: آماره‌های توصیفی

نام متغیر	علامت اختصاری	میانگین	انحراف معیار	کمترین	بیشترین
قیمت‌گذاری انتقالی	transfer pricing	۰/۴۱۱۴	۰/۱۳۷	۰/۱۴۴	۰/۸۷
انگیزه تونل زنی	Tunneling	۰/۰۱۳	۰/۰۴۳	۰/۰۰۹	۰/۶۳۶
دارایی‌های نامشهود	Intangible	۰/۲۱۳	۰/۳۱۲	۰/۰۴۱	۰/۴۲۰
سودآوری	profitability	۰/۲۴۳	۰/۲۱۲	-۰/۰۲۵	۰/۸۲۰
اندازه شرکت	Size	۱۳/۱۸۶	۱/۳۰۹	۱۰/۱۵۸	۲۶/۹۱۳
اهرم مالی	Lev	۰/۲۷۱	۰/۱۸۹	۰/۲۵۱	۰/۵۳۵
ارزش بازار به ارزش دفتری	MTB	۱/۰۶۹	۱/۰۰۶۶	۱/۵۶۲	۵/۳۵۹

مأخذ: یافته‌های پژوهش

بررسی تاثیر انگیزه تونل زنی، دارایی‌های نامشهود و.../خشنود، حق پرست، ستوده و پیری

تعیین روش تخمین مناسب برای مدل پژوهش

داده‌های تحقیق حاضر از نوع تابلویی است که روش تخمین این نوع داده‌ها متفاوت از زمانی است که داده‌ها از نوع سری زمانی یا مقطعی است. طبق قضیه حد مرکزی برای هر جامعه آماری، هرچه اندازه نمونه تصادفی افزایش یابد توزیع نمونه به سمت توزیع نرمال نزدیک می‌شود. لذا چنانچه تعداد مشاهدات در نمونه موردبررسی به میزان کافی زیاد باشد توزیع داده‌ها به نرمال نزدیک می‌شود و حتی اگر جامعه نرمال نباشد می‌توان از آزمون‌های پارامتریک استفاده کرد (بنی‌مهد و همکاران، ۱۳۹۵؛ افلاطونی، ۱۳۹۵ و آذر و مومنی، ۱۳۸۷). با این توصیف در بررسی فرضیه‌ها با استفاده از داده‌های پژوهش باید متناسب با آن، روش تخمین مشخص گردد. جهت انتخاب روش تخمین مناسب به ترتیب آزمون‌های F لیمر^{۲۴} و آزمون‌های هاسمن در این مورد استفاده می‌گردد.

آزمون‌های تشخیصی مدل

قبل از تخمین مدل لازم است روش تخمین (تلفیقی یا تابلویی) مشخص گردد. برای تشخیص ساختار مناسب در این مرحله، از آزمون F لیمر (چاو) استفاده می‌گردد. از آزمون F لیمر برای تشخیص الگو میان ساختار تلفیقی و تابلویی استفاده می‌شود (بنی‌مهد و همکاران، ۱۳۹۵). ابتدا با کمک آزمون F لیمر همان‌طور که در جدول شماره ۲ نشان داده‌شده در بررسی مدل مربوط به آزمون فرضیه‌ها مشاهده گردید که سطح معنی‌داری F لیمر برای تخمین کمتر از ۵٪ بوده لذا برای تخمین مدل از روش تابلویی (panel) استفاده می‌گردد.

جدول ۲: نتایج حاصل از آزمون F لیمر

مدل	آزمون	آماره	سطح معنی‌داری	نتیجه
فرضیه اول	F لیمر	۳/۶۵۰	۰/۰۰۰	تائید روش تابلویی
فرضیه دوم	F لیمر	۱/۳۶۰	۰/۰۰۳	تائید روش تلفیقی
فرضیه سوم	F لیمر	۱/۳۳۰	۰/۰۰۸	تائید روش تلفیقی

مأخذ: نتایج پژوهش

با توجه به نتایج مشخص گردید که روش مناسب برای آزمون فرضیه‌ها روش تابلویی تائید خواهد بود. روش تابلویی خود با استفاده از دو مدل "اثرات تصادفی" و "اثرات ثابت" می‌تواند انجام گیرد. برای تعیین اینکه از کدام مدل استفاده شود از آزمون‌های هاسمن استفاده گردیده است. همان‌طور که در جدول شماره ۳ نشان داده‌شده در بررسی مدل مربوط به فرضیه‌ها سطح معنی‌داری آزمون‌های هاسمن کمتر از ۵٪ می‌باشد در نتیجه از مدل اثرات ثابت برای تخمین مدل استفاده شده است.

جدول ۳: نتایج حاصل از آزمون هاسمن

مدل	آزمون	آماره	سطح معنی داری	نتیجه
فرضیه اول	هاسمن	۳۴/۴۸	۰/۰۰۱۰	تائید روش اثرات ثابت
فرضیه دوم	هاسمن	۳۶/۵۱	۰/۰۰۱۵	تائید روش اثرات ثابت
فرضیه سوم	هاسمن	۳۳/۹۲	۰/۰۰۳۵	تائید روش اثرات ثابت

مأخذ: نتایج پژوهش

آزمون ناهمسانی واریانس و خودهمبستگی

ناهمسانی واریانس و خودهمبستگی باعث بی‌اعتباری نتایج تحقیق می‌گردد. جدول شماره ۴ با استفاده از نرم‌افزار استاتا ۱۴ (Stata 14) نتایج آزمون وجود ناهمسانی واریانس با کمک مدل حداکثر راست‌نمایی (که به آزمون والد تعدیل‌یافته معروف است) را نشان می‌دهد. نتایج نشان می‌دهد که در مدل، فرض ناهمسانی واریانس رد نمی‌شود.

جدول ۴: نتایج حاصل از آزمون ناهمسانی واریانس

مدل	آزمون	آماره	سطح معنی داری	نتیجه
فرضیه اول	LR	۲۰۰۸۸/۹۸	۰/۰۰۰۰	تائید ناهمسانی واریانس
فرضیه دوم	LR	۱۸۵۶۷/۲۴	۰/۰۰۰۰	تائید ناهمسانی واریانس
فرضیه سوم	LR	۳۶۴۳۴/۱۷	۰/۰۰۰۰	تائید ناهمسانی واریانس

مأخذ: نتایج پژوهش

همچنین با کمک استفاده از آزمون وولدریج نسبت به ارزیابی خودهمبستگی مرتبه اول اقدام گردید. همان‌گونه که در جدول شماره ۵ آمده است نتایج نشان می‌دهد که مدل پژوهش دارای خودهمبستگی مرتبه اول بوده لذا جهت تخمین مناسب مدل باید متغیر خودهمبستگی مرتبه اول با عنوان $AR(1)$ در مدل تحقیق وارد گردد.

جدول ۵: نتایج حاصل از آزمون وولدریج خودهمبستگی مرتبه اول

مدل	آزمون	آماره	سطح معنی داری	نتیجه
فرضیه اول	وولدریج	۲۵/۰۳۹	۰/۰۰۰۰	تائید خودهمبستگی
فرضیه دوم	وولدریج	۴/۸۷۵	۰/۰۳۱	تائید خودهمبستگی
فرضیه سوم	وولدریج	۰/۷۰۱	۰/۰۴۰	تائید خودهمبستگی

مأخذ: نتایج پژوهش

بررسی تاثیر انگیزه تونل زنی، دارایی‌های نامشهود و.../خشنود، حق پرست، ستوده و پیری

بررسی فرضیه‌های پژوهش

پس از انتخاب مدل تخمین مناسب، به تحلیل نتایج حاصل از خروجی‌ها (با کمک نرم‌افزار ای‌وی‌یوز ۱۰)، اقدام گردید. در این مرحله از پژوهش اقدام به تشخیص رابطه موجود بین متغیرها طبق مدل پژوهش گردید که نتایج بر اساس خروجی نرم‌افزار ای‌وی‌یوز ۱۰ در جدول شماره ۶ آمده است.

جدول: نتایج حاصل از برآورد مدل فرضیه‌های پژوهش

transfer pricing _{i,t} = $\alpha + \beta_1 \text{tunneling}_{i,t} + \beta_2 \text{intangible}_{i,t} + \beta_3 \text{profitability}_{i,t} + \beta_4 \text{size}_{i,t} + \beta_5 \text{lev}_{i,t} + \beta_6 \text{MTB}_{i,t} + \varepsilon$			متغیر	علامت اختصاری متغیرها
متغیر وابسته: قیمت‌گذاری انتقالی			ضریب متغیر	آماره t
سطح معنی‌داری	ضریب متغیر	آماره t	ضریب متغیر	سطح معنی‌داری
۰/۰۲۷	۰/۰۱۲	۲/۲۱۱	Tunneling	انگیزه تونل زنی
۰/۰۲۱	۰/۰۲۶	-۲/۵۴۸	Intangible	دارایی‌های نامشهود
۰/۰۰۰	-۰/۰۸۳	-۴/۹۹۶	profitability	سودآوری
۰/۰۰۱	-۳/۲۴۰	-۰/۰۳۶	Size	اندازه شرکت
۰/۰۴۴	-۰/۰۰۱	-۰/۶۹۹	Lev	اهرم مالی
۰/۰۲۵۱	-۰/۰۱۳	۱/۱۴۷-	MTB	ارزش بازار به ارزش دفتری
۰/۰۳۶	۰/۰۰۲	۰/۴۲۶	AR(1)	متغیر خود توضیحی
۰/۶۳۴			Adjusted-R2	ضریب تعیین تعدیل‌شده
۱/۹۳۶			Durbin-Watson	آماره دوربین-واتسون
۱۱/۲۸۰			F-Statistic	آماره F
۰/۰۰۰			Prob (F-Statistic)	سطح معنی‌داری آماره F

مأخذ: نتایج پژوهش

با توجه به نتایج جدول شماره ۶ با مشاهده مقدار F کلی رگرسیون برابر با ۱۱/۲۸۰ و همچنین سطح معنی‌دار بودن ضریب کلی رگرسیون (۰/۰۰۰) می‌توان ادعا کرد که در مجموع مدل پژوهش از معناداری بالایی برخوردار است. از طرفی با توجه به ضریب تعیین تعدیل‌شده ۶۳ درصد، برای متغیر وابسته قیمت‌گذاری انتقالی می‌توان ادعا کرد که در مجموع متغیرهای مستقل و کنترلی پژوهش ۶۳ درصد تغییرات متغیر وابسته را توضیح می‌دهند. همچنین مقدار دوربین واتسون ۱/۹۳۶ در فاصله منطقی ۱,۵ تا ۲,۵ قرار دارد که نشان‌دهنده عدم همبستگی مقادیر متغیرهای مستقل با اجزای خطا می‌باشد.

بررسی فرضیه اول: انگیزه تونل زنی بر قیمت گذاری انتقالی اثرگذار است.

فرضیه اول پژوهش به بررسی تأثیر انگیزه تونل زنی بر قیمت گذاری انتقالی می پردازد. با توجه به اینکه سطح معنی داری برای متغیر انگیزه تونل زنی مقدار $0/027$ به دست آمده است نشان دهنده رابطه معنی دار این متغیر با متغیر وابسته بوده و لذا این فرضیه که انگیزه تونل زنی بر قیمت گذاری انتقالی اثرگذار است تأیید می گردد. این موضوع با مبانی نظری پژوهش همخوانی دارد و آن را تأیید می کند.

بررسی فرضیه دوم: دارایی های نامشهود بر قیمت گذاری انتقالی اثرگذار است.

این فرضیه به بررسی تأثیر دارایی های نامشهود بر قیمت گذاری انتقالی می پردازد. با توجه به اینکه سطح معنی داری برای متغیر دارایی های نامشهود مقدار $0/021$ به دست آمده است نشان دهنده رابطه معنی دار این متغیر با متغیر وابسته بوده و لذا این فرضیه که دارایی های نامشهود بر قیمت گذاری انتقالی اثرگذار است تأیید می گردد. این موضوع با مبانی نظری پژوهش همخوانی دارد و آن را تأیید می کند.

بررسی فرضیه سوم: سودآوری بر قیمت گذاری انتقالی اثرگذار است.

فرضیه پایانی از بین این سه فرضیه به بررسی تأثیر سودآوری بر قیمت گذاری انتقالی می پردازد. با توجه به اینکه سطح معنی داری برای متغیر سودآوری مقدار $0/000$ به دست آمده است نشان دهنده رابطه معنی دار این متغیر با متغیر وابسته بوده و لذا این فرضیه که سودآوری بر قیمت گذاری انتقالی اثرگذار است تأیید می گردد. این موضوع نیز با مبانی نظری پژوهش همخوانی دارد و آن را تأیید می کند.

بحث، نتیجه گیری و پیشنهادها

پژوهش حاضر باهدف بررسی تأثیر انگیزه تونل زنی، دارایی های نامشهود و سودآوری بر قیمت گذاری انتقالی انجام گرفته است. در راستای پیشبرد هدف پژوهش، بیان مساله اساسی، اهمیت و ضرورت انجام پژوهش و پیشینه پژوهش بیان گردید. سپس فرضیه پژوهش صورت بندی و درباره روش پژوهش، جامعه آماری و روش نمونه گیری مطالبی بیان شده و در مورد چگونگی انتخاب جامعه آماری توضیح مختصری داده شد.

در ادامه ضمن توضیحاتی در خصوص مدل و متغیرهای پژوهش نحوه اندازه گیری آن ها بیان و داده های مربوط به متغیرها از لحاظ شاخص هایی مانند میانگین، بیشترین و کمترین مقدار بررسی گردید. از آنجاکه داده های پژوهش از نوع داده های ترکیبی (سال و شرکت) است لذا در ادامه به انتخاب روش مناسب جهت تخمین داده ها پرداخته شد. پس از انتخاب مدل، مدل از لحاظ ناهمسانی واریانس و خودهمبستگی مورد بررسی قرار گرفت و نیز مدل مناسب انتخاب گردید. در مرحله آزمون فرضیه، نتایج

بررسی تاثیر انگیزه تونل زنی، دارایی‌های نامشهود و.../خشنود، حق پرست، ستوده و پیری

آن ارائه گردید. در اینجا به‌عنوان بخش پایانی نتایج آماری ارائه شده مورد بحث و نتیجه‌گیری قرار می‌گیرد سپس در انتها به پیشنهادها و محدودیت‌های پژوهش پرداخته می‌شود.

با توجه به نتایج به‌دست آمده این فرضیه که " انگیزه تونل زنی بر قیمت‌گذاری انتقالی اثرگذار است " پذیرفته می‌شود. همان‌طور که پیش‌ازاین اشاره شد در خصوص انگیزه تونل زنی نتایج پژوهش‌های صورت گرفته ضدونقیض است. به‌عنوان نمونه در تحقیق انجام‌گرفته در رابطه با اثر انگیزه‌های تونل زنی بر قیمت‌گذاری انتقالی توسط رات ناساری و همکاران (۲۰۲۱) نتایج نشان داد که انگیزه‌های تونل زنی اثر مثبتی بر قیمت‌گذاری انتقالی دارد. این بدان معنی است که به دلیل قیمت‌گذاری انتقالی شرکت‌ها می‌توانند به نفع سهامداران کنترل‌کننده منافع سهامداران کنترل شونده را از طریق معاملات متعدد تحت تأثیر قرار دهند. در پژوهش ساراسواتی و سوجانا (۲۰۱۷) نیز نتایج نشان داد که انگیزه تونل زنی بر قیمت‌گذاری انتقال تأثیر می‌گذارد. همچنین در پژوهش ابایدیلا (۲۰۲۳) اثر تعدیل‌کننده تونل زنی بر قیمت‌گذاری انتقالی تأیید گردید. در محیط اقتصادی ایران نیز نتیجه بررسی حاضر با نتیجه پژوهش ابایدیلا (۲۰۲۳)، رات ناساری و همکاران (۲۰۲۱) و ساراسواتی و سوجانا (۲۰۱۷) همسو بوده و آن را تأیید می‌کند. همچنین این نتیجه با یافته‌های پژوهش ساراسواتی (۲۰۲۱) همسو نبوده و آن را تأیید نمی‌کند.

طبق آنچه در بخش توسعه فرضیه نیز اشاره گردید قیمت‌گذاری انتقالی با انگیزه‌های تونل‌سازی به دلیل مشکلات نمایندگی بین سهامداران اکثریت و سهامداران اقلیت انجام می‌شود. این به دلیل منافع و اهداف متفاوت هر یک از طرفین است. معاملات قیمت‌گذاری انتقالی از طریق انگیزه تونل‌سازی، به‌عنوان مثال، خرید موجودی کالا از شرکت مادر با قیمتی است که بسیار بالاتر از قیمت منصفانه است. خرید کالا برای شرکت فرعی، مواد اولیه محسوب می‌شود و این خرید گران‌قیمت مواد اولیه نیز تأثیر زیادی بر سود کسب‌شده توسط شرکت فرعی خواهد داشت. این برای شرکت مادر سودمند است، اما سهامداران اقلیت به‌وضوح از این رویه آسیب‌دیده‌اند زیرا سود سهامی که دریافت می‌کنند کمتر خواهد بود. برخی موارد شرکت فرعی را زیان ده می‌کند در نتیجه به دلیل زیان، تقسیم سودی وجود نخواهد داشت (رفژیا و همکاران، ۲۰۱۷). این نشان می‌دهد که شرکت‌هایی با مقدار بالای تونل‌سازی تمایل به انجام قیمت‌گذاری انتقالی دارند، البته با منافع سهامداران اکثریتی که کنترل زیادی بر شرکت دارند (اندایانی و سولیستیواتی، ۲۰۲۰ مینتوروگو و ژادانگ، ۲۰۱۹). شرکت‌های دارای مالکیت متمرکز تمایل دارند از طریق قیمت‌گذاری انتقالی تونل بزنند. زمانی که سهامداران قدرت کنترل زیادی در یک شرکت دارند، عملیات شرکت تمایل دارد که دارایی‌ها و سود شرکت را از طریق قیمت‌گذاری انتقالی به

اشخاص وابسته شرکت منتقل کند. معاملات اشخاص وابسته شرکت با تعیین قیمت‌های ناعادلانه به نفع سهامداران کنترل‌کننده به‌جای توزیع سود سهام بین سهامداران اقلیت، دارایی‌ها و سود شرکت را از شرکت خارج می‌کند (جفری و موستیکاسری، ۲۰۱۸؛ ساراسواتی و سوجانا، ۲۰۱۷؛ سوجانا و همکاران، ۲۰۲۲؛ تارمیدی و نویتاساری، ۲۰۲۲).

در ادامه بررسی فرضیه‌ها نتایج تحلیل داده نشان داد که فرضیه تأثیر دارایی‌های نامشهود بر قیمت‌گذاری انتقالی نیز تأیید می‌گردد. طبق استانداردهای حسابداری هنگامی که یک شرکت بر شرکت یا شرکت‌های دیگر کنترل دارد و احتمال می‌رود این کنترل دائمی باشد، تهیه صورت‌های مالی تلفیقی ضرورت می‌یابد. شرکت اول اصطلاحاً اصلی و شرکت‌های دوم اصطلاحاً فرعی و مجموعه آن‌ها اصطلاحاً گروه شرکت‌ها نامیده می‌شود. کنترل شرکت اصلی بر شرکت‌های فرعی عموماً از طریق مالکیت بر بیش از ۵۰ درصد سهام شرکت‌های فرعی به دست می‌آید. از دیدگاه حسابداری، تهیه صورت‌های مالی تلفیقی برای گروه شرکت‌ها به این دلیل ضرورت دارد که شرکت‌های عضو گروه علی‌رغم داشتن شخصیت‌های حقوقی مجزا در حکم یک واحد انتفاعی یگانه محسوب و معاملات و مبادلات بین آن‌ها مشابه انتقالات داخلی بین قسمت‌های مختلف یک شرکت تلقی می‌شود. دارایی‌های نامشهود به دارایی‌های معنوی متعلق به یک شرکت اطلاق می‌شود که یکی از آن‌ها اختراعات، مجوزها و سرقفلی است (کافوروس و همکاران، ۲۰۲۱). حق اختراع، اکتشافات علمی و غیره دارایی نامشهودی‌اند که به دلیل منحصربه‌فرد بودن می‌توان آن را به لحاظ رقم آزادانه اندازه‌گیری کرد و به ارزش خالص دارایی اضافه کرد تا ارزش تجاری به دست آید. تعبیر این موضوع آن است که دارایی شرکت‌های فرعی به نسبت سهم شرکت اصلی در فرآیند تلفیق با یکدیگر جمع می‌شوند. بخشی از این دارایی‌ها دارایی‌های نامشهود شرکت‌های فرعی است که در خصوص اندازه‌گیری بهای آن‌ها جهت درج در صورت‌های مالی "شرکت اصلی" تصمیم‌گیرنده است. شرکت اصلی می‌تواند در راستای افزایش ارزش دارایی‌های تلفیقی رقم این‌گونه دارایی‌ها را به‌دلخواه تعیین و ثبت نماید. نتایج بررسی فرضیه فوق نیز تأیید کننده این موضوع می‌باشد. این نتایج همسو با نتایج تحقیق فیرومانسیاه و یونیدار (۲۰۲۰) و فدهیلا (۲۰۱۸) بوده اما نتایج انج و همکاران (۲۰۱۸) و خاساناح و ساریارینی (۲۰۲۰) و آنیسیاه^{۲۵} (۲۰۱۸) را تأیید نمی‌نماید.

نتایج فرضیه پایانی پژوهش نیز نشان داد که سودآوری بر قیمت‌گذاری انتقالی اثرگذار است. طبق مبانی نظری روش‌هایی از جمله بهای تمام‌شده بعلاوه درصدی بابت سود^{۲۶}، روش قیمت بازار، روش چانه‌زنی و توافقی، روش بهای تمام‌شده کامل و روش بهای تمام‌شده متغیر را می‌توان به‌عنوان

بررسی تاثیر انگیزه تونل زنی، دارایی‌های نامشهود و.../خشنود، حق پرست، ستوده و پیری

روش‌های قیمت‌گذاری انتقالی در نظر گرفت (آکوا^{۲۷}، ۲۰۱۷). یکی از موضوعات بحث‌برانگیز در ارزش‌گذاری کالاهای انتقالی بین شرکت‌های عضو گروه، مسئله رعایت یکسان حقوق سهامداران هر یک از شرکت‌های عضو گروه به‌ویژه سهامداران اقلیت در شرکت‌های فرعی است. شرکت اصلی می‌تواند با تعیین قیمت پایین برای کالاهایی که یکی از شرکت‌های فرعی تولید و به شرکت اصلی یا شرکت‌های دیگر عضو گروه می‌فروشد حقوق سهامداران اقلیت شرکت فرعی فروشنده را به نفع حقوق سهامداران شرکت خریدار تضییع کند. علاوه بر این، تضییع حقوق سهامداران اقلیت شرکت فرعی می‌تواند از طریق تعیین قیمت‌های مصنوعی بالا برای خریدهای آن شرکت از شرکت‌های دیگر عضو گروه به دلیل کاهش سود شرکت خریدار، نیز صورت گیرد (عالی و، ۱۳۸۹). از آنجاکه نتایج این فرضیه نشان داد که سودآوری بر قیمت‌گذاری انتقالی اثرگذار است لذا این نتیجه با نتایج پژوهش کهایادی و نویاری (۲۰۱۸) و پوترا و ریزکیلا (۲۰۲۲) هماهنگ می‌باشد.

به‌عنوان پیشنهاد می‌توان عنوان داشت که از آنجاکه در سازمان‌های غیرمتمرکز بیشتر عملیات تأمین قطعات در اختیار واحدهای فرعی است در سیستم کنترل مدیریت برای هماهنگ کردن اقدامات واحدهای فرعی و ارزیابی عملکرد آن‌ها از قیمت‌های انتقالی باید استفاده شود. مدیریت شرکت اصلی با کمک قیمت‌گذاری انتقالی می‌تواند بی‌نظمی در تصمیم‌گیری و گره خوردن وظایف را که با فرض سازمان‌های متمرکز وجود خواهد داشت را کاهش داده و در نتیجه بر کارایی سرمایه‌گذاری شرکت‌ها مؤثر باشند. مدیریت می‌تواند با اتخاذ سیاست‌های مناسب و تفویض اختیار به زیردستان و دادن استقلال به آن‌ها، هدف اصلی شرکت که همان حداکثر کردن سود شرکت و در نهایت حداکثر کردن ثروت سهامداران است را تحقق بخشد. لذا پیشنهاد اولیه، واگذاری هرچه بیشتر تصمیمات به مدیران واحدهای فرعی و تمرکززدایی است.

آنچه اما این پژوهش به‌عنوان نتیجه آن را تأیید نمود ضرر سهامداران اقلیت در زمان تعیین قیمت‌های انتقالی و آثار مختلف قیمت‌گذاری بر سهامداران خرد است. لذا به سازمان بورس و اوراق بهادار پیشنهاد می‌گردد جهت جلوگیری از ضایع شدن حقوق سهامداران اقلیت با همکاری نهادهای دیگر بر امر قیمت‌گذاری کالاهای انتقالی نفوذ مؤثر نمایند.

از سویی حسابرسان در بررسی بهای تمام‌شده دقت بیشتری نمایند تا کلیه دستورالعمل‌ها را بررسی و قیمت‌گذاری سلیقه‌ای را به‌عنوان موضوع مهم جهت تصمیم‌گیری صحیح از طریق گزارش حسابرسی به اطلاع ذینفعان برسانند تا هم سودآوری و هم ارزش‌گذاری دارایی‌های نامشهود در روال عینی و منطقی انجام گیرد.

همچنین می‌توان به شرکت‌ها پیشنهاد نمود که با انتخاب مدیران توانمند از طریق تجزیه و تحلیل عملکرد آن‌ها در اجرای مسئولیت‌های گذشته با کمک بهره‌گیری از نتایج تحقیق حاضر امکان استفاده بهتر از منابع شرکت را فراهم نمایند تا از این طریق ثروت سهامدارانشان را افزایش دهند.

همان‌طور که می‌دانیم شورای رقابت و سازمان حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان و نیز سازمان‌ها و نهادهای دیگر در تعیین قیمت مصرف‌کننده ابزارهای مناسبی در اختیار دارند. مسلم است که در نبود نظارت بهای تمام‌شده محصول اصلی که خود از بهای قطعات تولیدی مختلف که از بخش‌های تولیدی به محصول اصلی اضافه می‌شود تشکیل می‌شود می‌تواند رقمی غیرمنطقی و به ضرر سود سهامداران اقلیت باشد. پیشنهاد می‌شود در خصوص قیمت‌گذاری انتقالی نظارت مناسب را اعمال نمایند.

به‌عنوان پیشنهاد دیگر، از آنجاکه در زمان وجود معافیت مالیاتی برای شرکت، تصمیم در خصوص قیمت کالا یا قطعه مبادله شده از اهمیت دوچندان برخوردار می‌شود. بدین‌صورت که عطش شرکت برای تعیین قیمت کالا یا قطعه انتقالی به کمترین میزان ممکن و با استفاده از روش‌های قیمت‌گذاری انتقالی افزایش می‌یابد. هنگامی که قیمت به کمترین مبلغ تعیین شد بهای تمام‌شده کالای فروش رفته به کمترین میزان می‌رسد و چون سود تفاوت فروش و بهای تمام‌شده کالای فروش رفته است لذا سود افزایش‌یافته و با فرض تلفیق آن با سود کل مجموعه شرکت سود شرکت افزایش می‌یابد. لذا با توجه به اینکه مأخذ مالیات بر درآمد شرکت‌های حقوقی سود خالص قبل از مالیات آن‌هاست لذا چنانچه شرکت در محدوده مناطقی غیر از مناطق آزاد تجاری صنعتی و مناطق ویژه اقتصادی و مناطق کمتر توسعه‌یافته مستقر گردیده باشد تأثیری بر کاهش مبلغ مالیات شرکت نخواهد داشت. لیکن مناطق آزاد تجاری صنعتی و مناطق ویژه اقتصادی، از جمله مهم‌ترین استثنائات تجاری ایران محسوب می‌شوند. استثنائات تجاری، هر یک به نحوی از اعمال کامل قوانین تجاری کشور مستثنی هستند و شرکت‌های مستقر در آن‌ها تابع معافیت‌های مالیاتی مقرر در قانون می‌باشند. شرکت‌های تولیدی جهت برخورداری از این معافیت‌ها اقدام به تولید محصولات یا قطعات مونتاژی محصول اصلی خود در این مناطق می‌کنند. علل اصلی ایجاد معافیت از اعمال قوانین و مقررات تجاری کشور در مناطق آزاد و ویژه اقتصادی، افزایش سرمایه‌گذاری و رونق تولید و صادرات است. تأسیس شرکت‌ها در این مناطق کمک مؤثری به کاهش بهای تمام‌شده و رونق اقتصادی این مناطق می‌کند.

آشنایی سهامداران با موضوعاتی مثل آنچه در ادامه می‌آید نیز بهتر می‌تواند در تصمیم‌گیری به آن‌ها کمک کند.

بررسی تاثیر انگیزه تونل زنی، دارایی‌های نامشهود و.../خشنود، حق پرست، ستوده و پیری

طبق ماده ۱۳۲ قانون مالیات‌های مستقیم (مشابه شهرک‌های صنعتی)، واحدهای تولیدی و معدنی مستقر در مناطق ویژه اقتصادی یا شهرک‌های صنعتی به‌استثنای واحدهای تولیدی و معدنی مستقر در مناطق ویژه اقتصادی یا شهرک‌های صنعتی مستقر در شعاع یک‌صد و بیست کیلومتری مرکز استان تهران مشمول نرخ صفر مالیاتی موضوع این ماده می‌باشند و دوره برخورداری محاسبه مالیات با نرخ صفر برای واحدهای مذکور به مدت هفت سال و در صورت استقرار شهرک‌های صنعتی یا مناطق ویژه اقتصادی در مناطق کمتر توسعه‌یافته به مدت سیزده سال خواهد بود.

طبق ماده ۸ قانون تشکیل و اداره مناطق ویژه اقتصادی، مبادلات بازرگانی مناطق با خارج از کشور و یا با سایر مناطق ویژه اقتصادی و مناطق آزاد تجاری و صنعتی پس از ثبت در گمرک از حقوق گمرکی، سود بازرگانی و کلیه عوارض ورود و صدور تحت هر عنوان معاف بوده و مشمول محدودیت‌ها و ممنوعیت‌های مقررات واردات و صادرات به‌استثنای محدودیت‌ها و ممنوعیت‌های قانونی و شرعی نمی‌شود و مبادلات بازرگانی مناطق با سایر نقاط کشور به‌استثنای مناطق یادشده در فوق تابع مقررات صادرات و واردات می‌باشد.

همچنین طبق تبصره (۳) ماده ۸ این قانون، مواد اولیه و قطعات خارجی واردشده به مناطق که جهت پردازش، تبدیل، تکمیل یا تعمیر به داخل کشور وارد می‌شود تابع مقررات ورود موقت بوده پس از پردازش، تبدیل یا تکمیل یا تعمیر جهت استفاده در منطقه بدون تنظیم اظهارنامه و پروانه صادراتی یا حداقل تشریفات گمرکی به مناطق مرجوع و تسویه می‌گردد.

طبق ماده ۱۲ قانون تشکیل و اداره مناطق ویژه اقتصادی، گمرک جمهوری اسلامی ایران مکلف است تقاضای صاحبان کالا را برای ترانزیت کالا و حمل مستقیم از سایر مبادی ورودی به مناطق، پذیرفته و تسهیلات لازم را از این جهت فراهم نماید. همچنین مناطق ویژه اقتصادی مشمول کلیه معافیت‌های گمرکی مشابه سرزمین اصلی، اعم از ماده ۱۱۹ قانون امور گمرکی مبنی بر واردات ماشین‌آلات خط تولید به تشخیص وزارت صنایع و معادن توسط واحدهای تولیدی، صنعتی و معدنی مجاز که از پرداخت حقوق ورودی معاف هستند.

این پژوهش نیز مانند اغلب پژوهش‌ها دارای محدودیت‌هایی می‌باشد. با توجه به اینکه دوره پژوهش از ۱۳۹۴ مورد آزمون قرار گرفته است و شرکت‌های واردشده در بورس از آن زمان تاکنون رشد زیادی داشته است. لذا شرکت‌هایی که اخیراً به بورس وارد شده و یا کمتر از دوره پژوهش به بورس وارد شده‌اند، از نمونه حذف گردیده‌اند که این عامل باعث کاهش تعداد شرکت‌های نمونه گردیده است. چنانچه نمونه‌های بیشتری در پژوهش وارد می‌گردید این خود می‌توانست بر روی نتایج تحقیق

فصلنامه مهندسی مالی و مدیریت اوراق بهادار / دوره ۱۵ / شماره ۶۰ / پاییز ۱۴۰۳

تأثیرگذار باشد. اثر تورم نیز که از طریق تأثیر بر متغیرهای پژوهش بر نتایج پژوهش سایه می‌افکند نیز از جمله محدودیت‌های پژوهش بشمار می‌رود. به‌عنوان مثال در پژوهش حاضر از مجموع دارایی‌های شرکت در مدل‌های پژوهش استفاده گردیده است و از آنجایی که بخش قابل توجهی از دارایی‌های شرکت را دارایی‌های ثابت تشکیل می‌دهد، به دلیل تأثیر عامل تورم بر این قلم از دارایی‌ها ممکن است نتایج پژوهش تحت تأثیر قرار گیرد.

در پایان برای انجام پژوهش‌های آتی مواردی همچون الف) بررسی رابطه بین قیمت‌گذاری انتقالی و ارزش نهایی وجه نقد در دوران وجود بحران‌های مالی. ب) بررسی تأثیر قیمت‌گذاری انتقالی بر سطح نگهداشت وجه نقد. پ) نقش مدیریت ریسک شرکت در تعیین قیمت انتقالی ت) بررسی تأثیر مالیات بر قیمت‌گذاری انتقالی پیشنهاد می‌گردد.

بررسی تاثیر انگیزه تونل زنی، دارایی‌های نامشهود و.../خشنود، حق پرست، ستوده و پیری

منابع

- ۱) نجف زاده ز. (۱۳۹۹) بررسی رابطه قیمت‌گذاری انتقالی و مدیریت سود با اجتناب مالیاتی شرکت با تأکید بر نقش هیئت‌مدیره، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته حسابداری مدیریت، موسسه آموزش عالی شمس تبریزی.
- ۲) سرمد زهره، بازرگان عباس و حجازی الهه (۱۳۹۰) روش‌های تحقیق در علوم رفتاری، تهران، انتشارات آگاه
- ۳) عالی زاده، ع. شهرآبادی، الف. بیات، ع. (۱۳۹۸) تأثیر انگیزه و ویژگی هیئت‌مدیره بر اجتناب مالیاتی شرکت‌های تولیدی. چهارمین کنفرانس ملی در حسابداری، مدیریت و مهندسی مالی با تأکید در پارادایم‌های منطقه و جهان.
- ۴) عرب مازار ع. الف. باقری ب. جعفری پرور م. (۱۳۹۳) رویکرد مالیاتی به قیمت‌گذاری انتقالات و بررسی آن در ایران. پژوهشنامه مالیات، دوره ۲۲، ۹-۳۸.
- ۵) غزنوی قصونی ر. آهنگری م. وقفی س. ح. غزنوی م. (۱۳۹۷) بررسی رابطه بین مدیریت سود و میزان اجتناب از مالیات با ریسک سقوط قیمت سهام با در نظر گرفتن نقش قدرت مدیرعامل، پژوهش‌های نوین در حسابداری و حسابرسی، دوره ۲، ۱۱۱-۱۳۴.
- ۶) فخاری ح؛ و طهماسبی س. (۱۳۹۷) بررسی تأثیر اجتناب مالیاتی بر مدیریت سود شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه مازندران.
- 7) Amidu, M. Coffie, W. and Acquah, P. (2019). Transfer Pricing, Earnings Management And Tax Avoidance Of Firms In Ghana. *Journal of Financial Crime*, 26(1), 235– 259. <https://doi.org/10.1108/JFC-10-2017-0091>.
- 8) Anh, N. H. Hieu, N. T. & Nga, D. T. (2018). Determinants Of Transfer Pricing Aggressiveness: A Case of Vietnam. *Southeast Asia Journal of Contemporary Business, Economics, And Law*, 16(5), 104-112. https://seajbel.com/wp-content/uploads/2018/10/seaj-bel5_237.pdf
- 9) Anisyah, F. (2018). Pengaruh Beban Pajak, Intangible Assets, Profitabilitas, Tunneling Incentive Dan Mekanisme Bonus Terhadap Transfer Pricing (Studi Empiris Pada Perusahaan Manufaktur Yang Listing di BEI Periode 2014–2016). Universitas Riau. (In Indonesian). Retrieved from https://digilib.unri.ac.id/index.php?p=show_detail&id=71454&keywords=
- 10) Fadhilah, M. A. (2018). Pengaruh Pajak Dan Intangible Assets Terhadap Motivasi Perusahaan Melakukan Transfer (Studi Empiris Pada Perusahaan Manufaktur Yang Terdaftar Pada Bursa Efek Indonesia Periode 2011-2016). Universitas Islam Indonesia. (In Indonesian).

- 11) Firmansyah, A. & Yunidar, A. (2020). Financial Derivatives, Financial Leverage, Intangible Assets, And Transfer Pricing Aggressiveness: Evidence from Indonesian Companies. *Jurnal Dinamika Akuntansi Dan Bisnis*, 7(1), 1-14. <https://doi.org/10.24815/Jdab.V7i1.15334>
- 12) Ginting, D. B. Triadiarti, Y. & Purba, E. L. (2020). The Influence of Profitability, Taxes, Bonus Mechanisms, Foreign Ownership, Debt Covenants and Intangible Assets on Transfer Pricing (Empirical Study on Manufacturing Companies Registered in Bei Year 2015 - 2017). *JAKPI - Indonesian Journal of Accounting, Finance & Taxation*, 7(2), 32.
- 13) Junaidi, A. & Yuniarti. Zs, N. (2020). Pengaruh Pajak, Tunneling Incentive, Debt Covenant Dan Profitabilitas Terhadap Keputusan Melakukan Transfer Pricing. *Jurnal Ilmiah Akuntansi, Manajemen Dan Ekonomi Islam (JAM-EKIS)*, 3(1), 31–44. <https://doi.org/10.36085/Jam-Ekis.V3i1.530> (in Indonesian)
- 14) Khasanah, U. & Suryarini, T. (2020). The Role of Prudence in Moderating the Effect of Bonus Mechanism, Intangible Assets, And Inventory Intensity Ratio on Transfer Pricing. *Journal of Accounting and Strategic Finance*, 3(2), 154-168. <http://dx.doi.org/10.33005/jasf.v3i2.89>
- 15) Najafzadeh, Zainab. (2019) Investigating the relationship between transfer pricing and profit management with corporate tax avoidance with an emphasis on the role of the board of directors, master's thesis in the field of management accounting, Shams Tabrizi Institute of Higher Education. (in Persian)
- 16) Nazihah, A. Azwardi, & Fua-dah, L. L. (2019). The Effect of Tax, Tunneling Incentive, Bonus Mechanisms, And Firm Size on Transfer Pricing (Indonesian Evidence). *Journal Of Accounting Finance and Auditing Studies*, 5(1), 1-17. <https://doi.org/10.32602/Jafas.2019.0>
- 17) Nuradila, R. F. & Wibowo, R. A. (2018). Tax Minimization Sebagai Pemoderasi Hubungan Antara Tunneling Incentive, Bonus Mechanism Dan Debt Covenant Dengan Keputusan Transfer Pricing. *Journal of Islamic Finance and Accounting*, 1(1). (In Indonesian). <https://doi.org/10.22515/Jifa.V1i1.1135>
- 18) Rosad, D. A. Nugraha, E. & Fajri, R. (2020). Faktor-Faktor Yang Mempengaruhi Keputusan Perusahaan Untuk Melakukan Transfer Pricing. *Jurnal Akuntansi Netral, Akuntabel, Objektif*, 2, 293–305.
- 19) Putra R.J. and Rizkillah A. A(2022) Effect Tunneling Incentive, Intangible Assets, Profitability on Transfer Pricing Moderation Tax Avoidance, *Budapest International Research and Critics Institute-Journal (BIRCI-Journal) Volume 5, No 2, May 2022, Page: 14373-14383 e-ISSN: 2615-3076 (Online), p-ISSN: 2615-1715 (Print) www.bircu-journal.com/index.php/birci*

بررسی تاثیر انگیزه تونل زنی، دارایی های نامشهود و.../خشنود، حق پرست، ستوده و پیری

- 20)Putra R.J. and Rizkillah A. A(2022) The Effect of Bonus Mechanisms, Good Corporate Governance on Transfer Pricing with Tax Avoidance as Moderation, International Journal of Industrial Management (Ijim). ISSN: 2289-9286 e-ISSN: 0127-564X, VOL. 14, ISSUE 1, 543 – 556DOI: <https://doi.org/10.15282/ijim.14.1.2022.7495>
- 21)Richardson, G. Taylor, G. & Lanis, R. (2013). Determinants of Transfer Pricing Aggressiveness: Empirical Evidence from Australian Firms. Journal of Contemporary Accounting and Economics, 9(2), 136-150. <https://doi.org/10.1016/J.Jcae.2013.06.002>
- 22)Saraswati, A. M. (2022) Determinants of Transfer Pricing Decisions in Mining Companies Listed on The Indonesian Stock Exchange, Jurnal Economia, Vol. 17, No. 2, October 2021, 152-161Website: <https://journal.uny.ac.id/index.php/economia>.
- 23)Stefano, G. Da S. Antunes, T. Dos S. Lacerda, D. P. Morandi, M. I. W. M. & Piran, F. S. (2021). The Impacts Of Inventory In Transfer Pricing And Net Income: Differences Between Traditional Accounting And Throughput Accounting. British Accounting Review, Xxxx, 101001. <https://doi.org/10.1016/J.Bar.2021.101001>
- 24)Talab, H. R. Flayyih, H. H. and Yassir, Y. N. M. (2017) transfer pricing and its effect on financial reporting: a theoretical analysis of global tax in multinational companies, International Business Management, vol. 11, pp. 921-928
- 25)Sari, M. P. Budiarto, A. Raharja S. Utaminingsih N. S. and Risanda A. B. (2022). The determinant of transfer pricing in Indonesian multinational companies: Moderation effect of tax expenses. Investment Management and Financial Innovations, 19(3), 267-277. doi:10.21511/imfi.19(3).2022.22
- 26)Sari, E. P. & Mubarak, A. (2018). Pengaruh Profitabilitas, Pajak Dan Debt Covenant Terhadap Transfer Pricing (Studi Empiris Perusahaan Manufaktur Terdaftar Di Bei Tahun 2012–2016). Proseding Seminar Nasional Akuntansi, 1-6. (In Indonesian). Retrieved from <http://openjournal.unpam.ac.id/index.php/SNU/article/view/982>
- 27)Sa'diah, F. & Afriyenti, M. (2021). Pengaruh Tax Avoidance, Ukuran Perusahaan, Dan Dewan Komisaris Independen Terhadap Kebijakan Transfer Pricing. Jurnal Eksplorasi Akuntansi, 88(5), 599–612. <https://doi.org/10.24036/Jea.V3i3.385>
- 28)Saraswati, G. A. R. S. and I. K. Sujana. (2017). The Influence of Taxes, Bonus Mechanisms, and Tunneling Incentive on the Indication of Transfer Pricing. E-JOURNAL Udayana University ACCOUNTING 19 (2): 29.

29)Tarmidi, D. Fadjarenie, A. & L. Oktris. (2023). Corporate Tax Policy: Impact Tunnelling Incentive, Debt Covenant, And Transfer Pricing. Jurnal Akuntansi, 27(1), 157–175. <https://doi.org/10.24912/ja.v27i1.1249>

یادداشت‌ها:

-
- 1 Putra and Rizkillah
 - 2 Stefano et al.
 - 3 Transfer Pricing
 - 4 Talab, Flayyih And Yassir
 - 5 Sari et al.
 - 6 Firmansyah and Yunidar
 - 7 Fadhilah
 - 8 Anh et al.
 - 9 Khasanah and Suryarini
 - 10 Labidi & Gajewski
 - 11 Anisyah
 - 12 Tunneling Motivation
 - 13 Saraswati
 - 14 Cahyadi & Noviari
 - 15 Tarmidi, Fadjarenie & Oktris
 - 16 Ubaidillah
 - 17 Putra and Rizkillah
 - 18 Saraswati
 - 19 Eviews 10
 - 20 stata 14
 - 21 Suryarini et al.
 - 22 Weni & Charoline
 - 23 Junaidi & Yuniarti. Zs
 - 24 Leamer
 - 25 Anisyah
 - 26 Cost plus method
 - 27 Acquah

Investigating the Effect of Tunneling Incentive, Intangible Assets and Profitability on Transfer Pricing

Ali Khoshnood¹

Abbasali Haghparast²

Reza Sotudeh³

Habib Piri⁴

Receipt: 27/07/2024 Acceptance: 16/09/2024

Abstract

The current research was conducted with the aim of investigating the effect of tunneling Incentive, intangible assets and profitability on transfer pricing. The statistical population of this research is the companies listed to the stock exchange, and sampling among these companies was done based on the systematic elimination method. According to the conditions considered for the sample, the sample size is equal to 84 companies. The research period is between 2016-2023 and this period includes all companies that were listed to the stock exchange before 2016 and were present until the end of 2022. The tests were conducted using Eviews 10 software and Stata 14 software based on the panel data statistical technique. The results based on the generalized regression model (GLS) indicate that the variable of tunneling incentive has an effect on transfer pricing, and on the other hand, the variable of intangible assets also has an effect on transfer pricing. Finally, the profitability variable has an effect on transfer pricing so that the hypotheses raised in this regard are confirmed.

Key Words

transfer pricing, tunneling motivation, intangible assets, profitability

1-Phd student, Department of Accounting, Zahedan Branch, Islamic Azad University, Zahedan, Iran. a.khoshnood1395u@gmail.com

2-Assistant Professor, Department of Accounting, Zahedan Branch, Islamic Azad university, Zahedan, Iran. (Corresponding Author) aa.haghparastt@gmail.com

3-Assistant Professor, Department of Accounting, Zahedan Branch, Islamic Azad university, Zahedan, Iran. r.sotudeh@iauzah.ac.ir

4-Assistant Professor, Department of Accounting, Zahedan Branch, Islamic Azad university, Zahedan, Iran. hhpiri1354@gmail.com